

สถานภาพงานวิจัยด้านการสอนภาษาไทย
ในฐานะภาษาต่างประเทศ
ของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย
The Status of Research in Teaching Thai
as a Foreign Language
at the Universities in Thailand

พิมพ์ภาภรณ์ บุญประเสริฐ¹

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำภาควิชาภาษาไทย และภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สถานภาพงานวิจัยด้านการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศของหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา จากสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย และเพื่อสังเคราะห์เนื้อหา และแนวโน้มของงานวิจัยด้านการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ กลุ่มประชากร ได้แก่ งานวิจัยที่เป็นปริญญาานิพนธ์หรือวิทยานิพนธ์ การค้นคว้าแบบอิสระหรือสารนิพนธ์ ด้านการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ จากสถาบันอุดมศึกษาของรัฐหรือในกำกับของรัฐทั้ง 80 แห่ง ตั้งแต่ปี พ.ศ.2545-2555 จำนวน 61 เรื่อง จำแนกเป็นวิทยานิพนธ์หรือปริญญาานิพนธ์ คิดเป็นร้อยละ 11.48 สารนิพนธ์คิดเป็นร้อยละ 88.52 ผลการศึกษาพบว่า จำนวนงานวิจัยพบมากที่สุดในปีการศึกษา 2554 คิดเป็นร้อยละ 32.76 ปีการศึกษา 2553 คิดเป็นร้อยละ 20.69 ปีการศึกษา 2555 คิดเป็นร้อยละ 14.75 วัตถุประสงค์ของงานวิจัย เพื่อหาประสิทธิภาพ คิดเป็นร้อยละ 15.73 เพื่อสร้างแบบเรียน คิดเป็นร้อยละ 14.61 เพื่อสร้างแบบฝึก คิดเป็นร้อยละ 10.11 กลุ่มประชากร พบว่า ศึกษากลุ่มชาวต่างชาติทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 42 กลุ่มอุดมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 18 และศึกษากลุ่มประถมศึกษาตอนต้น กับกลุ่มผู้สอนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 12 เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยพบมากที่สุดคือ แบบทดสอบ คิดเป็นร้อยละ 28.16 แบบสอบถาม คิดเป็นร้อยละ 11.65 และ แบบฝึกจำนวน 12 ชุด คิดเป็นร้อยละ 11.65 ในส่วนของการสังเคราะห์เนื้อหาของงานวิจัย พบการสร้าง การพัฒนาหลักสูตร สื่อการเรียนการสอน การหาประสิทธิภาพ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คิดเป็นร้อยละ 78.69 การศึกษาความต้องการทัศนคติ และความพึงพอใจ คิดเป็นร้อยละ 8.20 และการศึกษาสภาพ และปัญหาในการเรียนการสอนภาษาไทยให้ชาวต่างชาติ คิดเป็นร้อยละ 6.56 ผลการสังเคราะห์เชิงคุณภาพ จำแนกตามเนื้อหาของงานวิจัย 6 ด้าน ดังนี้ 1. ด้านการสร้าง การพัฒนาหลักสูตร สื่อการเรียนการสอน การหาประสิทธิภาพ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 2. ด้านการศึกษาความต้องการ ทัศนคติ และความพึงพอใจ 3. ด้านการศึกษาสภาพ และปัญหาในการเรียนการสอนภาษาไทยให้ชาวต่างชาติ 4. ด้านการศึกษาพฤติกรรมของผู้สอน และผู้เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ 5. ด้านการศึกษาสภาพ และปัญหาในการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาภาษาไทย 6. ด้านการวิเคราะห์สารเพื่อการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย

คำสำคัญ: สถานภาพงานวิจัย การสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ

Abstract

This research aimed to analyze the status of research in teaching Thai as a foreign language of post-graduate curriculum at the universities in Thailand and synthesize the contents and the tendency of research in teaching Thai as a foreign language. The population of this research was 61 research studies published in 2002-2012, which consisted of theses and independent studies in teaching Thai as a foreign language from 80 public universities and autonomous universities. Among these works, 11.48 % were theses and 88.52% were independent studies.

The results of the study revealed that the research studies in teaching Thai as a foreign language were mostly carried out in 2011 (32.76%) followed by 2010 (20.69%) and 2012 (14.75%). The purposes of the research studies were to find the teaching efficiency (15.73%), to construct textbooks (14.61%) and to construct exercises (10.11%). The population used in the research studies consisted of foreign adult learners (42%) followed by university students (18%) and the number of elementary students was the same as that of foreign instructors (12%). The mostly used research instruments were test (28.16%), questionnaire (11.65%) and 12 exercises (11.65%).

The synthesis of the research contents showed that the areas most studies were curriculum construction and development, instructional media production together with finding the efficiency and academic achievement were studied (78.69%) followed by studies of needs, attitude and satisfaction (8.20%) and studies of state and problems of teaching and learning Thai as a foreign language (6.56%). The results of qualitative analysis revealed 6 contents of the research studies were 1. curriculum construction and development, instructional media production together with finding the efficiency and academic achievement, 2. studies of needs, attitude and satisfaction, 3. studies of state and problems of teaching and learning Thai as a foreign language, 4. studies of the behavior of instructors and learners in Thai as a foreign language classes, 5. studies of state

and problems of Thai as a foreign language program management, and 6. text analysis for teaching and learning Thai.

Keywords: The Status of Research, Teaching Thai as a Foreign Language

บทนำ

การเรียนรู้ภาษาต่างประเทศถือเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาทักษะทางภาษา เพื่อใช้เป็นเครื่องมือติดต่อสื่อสารกับชาวต่างชาติอันจะก่อให้เกิดประโยชน์ทางการค้า การลงทุน เศรษฐกิจ สังคม การศึกษา การท่องเที่ยว และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ความสามารถด้านการสื่อสารด้วยภาษาของคู่สนทนาได้ ย่อมเป็นข้อได้เปรียบเนื่องจากทำให้ผู้สื่อสาร เข้าใจเนื้อความที่ต้องการสื่อสารระหว่างกันได้มากขึ้น ดังที่ ศาสตราจารย์ ดร.วิรุณ ตั้งเจริญ ได้กล่าวในการสัมมนานานาชาติการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ ณ มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ เมื่อวันที่ 4-5 มิถุนายน พ.ศ.2554 สรุปได้ว่า ภาษายังเปิดกว้างเท่าไร สื่อสาร ถึงกันได้มากเท่าไร มิติความคิด ความรู้ ความรู้สึกนึกคิดของคนเราย่อมเปิดกว้าง และขยายตัว นอกจากนี้ ภาษาไทยมีแนวโน้มเป็นที่นิยมมากขึ้นเนื่องจากประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ASEAN Community) ต้องสร้างประชาคมให้เข้มแข็ง ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมวัฒนธรรม ภาษา และวัฒนธรรมที่มีความหลากหลาย และมีความเข้มแข็งในประชาคม อาเซียน หรืออาเซียน+3 อาเซียน+6 นับเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่ง ความเป็นประชาคมที่แท้จริง ย่อมเป็นเรื่องของสังคมวัฒนธรรม (Socio-cultural Community) ซึ่งภาษาย่อมเป็นหนึ่งในสิ่งสำคัญ ยิ่งในความเป็นประชาคมนั้น “ประชาคม” จำเป็นต้องมีความหลากหลายทางด้านสังคม วัฒนธรรม และมีความหลากหลายทางภาษาด้วยเช่นกัน การรู้เขา-รู้เราผ่านภาษาที่หลากหลาย รอบบ้าน และภาษาสากล (เอกสารหลังการสัมมนานานาชาติ การสอนภาษาไทยในฐานะภาษา ต่างประเทศ 4-5 มิถุนายน 2554 : 3-4)

จากความสำคัญ และความจำเป็นดังกล่าวส่งผลให้ภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ เป็นอีกหนึ่งภาษาที่ได้รับความนิยมในการจัดการเรียนการสอน และมีแนวโน้มที่ผู้เรียนชาว ต่างชาติให้ความสนใจมากขึ้น มีการเปิดสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศในระดับอุดมศึกษา ทั้งใน และต่างประเทศ รวมไปถึงสถาบันสอนภาษาเอกชน ดังที่ ศรีวิไล พลมณี (2545 : 14-15) ได้กล่าวไว้ว่า จากการสำรวจของกระทรวงการต่างประเทศ มีสถานอุดมศึกษาทั่วโลกเปิดสอน หลักสูตรภาษาไทย หรือหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับภาษา และวัฒนธรรมของประเทศไทย เช่น หลักสูตรเอเชียศึกษาหรือเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา รวมประมาณ 114 สถาบัน ในทวีปเอเชีย ยุโรป อเมริกา และออสเตรเลีย เชื่อว่าจำนวนสถาบันที่เปิดสอนภาษาไทยจะเพิ่มสูงขึ้น ทั้งนี้ยังไม่รวมศูนย์สอนภาษา และโรงเรียนสอนภาษาที่จัดสอนในเชิงธุรกิจ ซึ่งนับว่ามีการเติบโต

พอสมควร การติดต่อของประชากรในโลกยุคไร้พรมแดนซึ่งเป็นผลของการพัฒนาทางด้านการคมนาคม การค้า เทคโนโลยีสารสนเทศ รวมไปถึงความต้องการในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสร้างความร่วมมือในด้านศิลปะ วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ ส่งผลให้การสื่อสารมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้ประชากรโลกไม่อยู่ ณ ที่ใดก็ตามสามารถเข้าถึงข่าวสารเพื่อนำไปเป็นข้อมูลในการตัดสินใจด้านต่างๆ ดังนั้นการเรียนรู้ภาษาเพื่อให้เข้าถึงข้อมูลข่าวสาร เรื่องราวทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต ความรู้สึกนึกคิดจึงเป็นความรู้ที่สำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่ง

ประเทศไทยมีภาษาไทยเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญนับเป็นวัฒนธรรมไทย อันโดดเด่น อีกทั้งภาษาไทยยังมีความสำคัญในฐานะภาษาต่างประเทศ และได้รับความนิยมนำมาใช้ โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศประชาคมอาเซียน จึงมีการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศให้เป็นหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษาทั้งระดับปริญญาตรี และปริญญาโท ด้วยเหตุผลที่ว่าการสอนภาษาไทยแก่ชาวต่างชาติเป็นที่นิยมแพร่หลายมากขึ้น ผู้สอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศส่วนใหญ่อาศัยความรู้ภาษาไทย และประสบการณ์เฉพาะตัวไปประยุกต์ใช้ในการสอน จึงทำให้การสร้างหลักสูตร แบบเรียน และวิธีสอนเป็นของเฉพาะตน เฉพาะสถาบัน ขาดเอกภาพ การเปิดหลักสูตร และการวิจัยในสาขาดังกล่าวจึงมีความจำเป็น และสำคัญยิ่ง

งานวิจัยในระดับบัณฑิตศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาต่างๆ ที่มีหลักสูตรการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ รวมถึงสาขาที่เกี่ยวข้อง น่าจะมีผลการวิจัยที่เป็นการสร้างองค์ความรู้ และพัฒนาความสามารถของผู้สอนภาษาไทยในการถ่ายทอดภาษา และวัฒนธรรมไทยให้แก่ชาวต่างประเทศ ดังนั้นหากได้มีการสำรวจสถานภาพงานวิจัย สังเคราะห์ความรู้และวิเคราะห์แนวโน้มการวิจัยจากสถาบันอุดมศึกษาเหล่านั้นย่อมก่อให้เกิดประโยชน์ต่อครูผู้สอนภาษาไทย ผู้เรียน และนักวิชาการผู้สนใจทั่วไปได้

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์สถานภาพงานวิจัยด้านการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศของหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา จากสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย
2. เพื่อสังเคราะห์เนื้อหา และแนวโน้มของงานวิจัยด้านการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ได้องค์ความรู้เรื่องสภาพงานวิจัยด้านการสอนภาษาไทย และผลการสังเคราะห์เนื้อหาของงานวิจัยด้านการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ ซึ่งจะนำไปสู่การวิเคราะห์แนวโน้มของงานวิจัยอันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่จะทำวิจัยด้านการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยเรื่องสถานภาพงานวิจัย และแนวโน้มงานวิจัยด้านการสอนภาษาไทย ในฐานะภาษาต่างประเทศของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย ผู้วิจัยกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อวิเคราะห์สถานภาพงานวิจัยด้านการสอนภาษาไทย ในฐานะภาษาต่างประเทศของหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา จากสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย ในช่วง พ.ศ.2545-2555 สังเคราะห์เนื้อหา และแนวโน้มของงานวิจัยด้านการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการดำเนินการ ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความหมาย และความสำคัญของการสังเคราะห์งานวิจัย ประเภทของการสังเคราะห์งานวิจัย ขั้นตอนการสังเคราะห์งานวิจัย และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสังเคราะห์งานวิจัย เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษา

2. การกำหนดกลุ่มประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ งานวิจัยที่เป็นปริญาานิพนธ์หรือวิทยานิพนธ์ การค้นคว้าแบบอิสระหรือสารนิพนธ์ ด้านการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ จากสถาบันอุดมศึกษาของรัฐหรือในกำกับของรัฐทั้ง 80 แห่ง ตั้งแต่ปี พ.ศ.2545-2555 จำนวน 61 เรื่อง โดยสืบค้นจากฐานข้อมูลโครงการเครือข่ายห้องสมุดในประเทศไทย ThaiLIS-Thai Library Integrates System สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ผ่าน TDC หรือ Thai Digital Collection ซึ่งเป็นโครงการหนึ่งของ ThaiLIS ที่มีเป้าหมายเพื่อให้บริการสืบค้นฐานข้อมูลเอกสารฉบับเต็มของ วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัยของอาจารย์ รวบรวมจากมหาวิทยาลัยต่างๆ ทั่วประเทศ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยทั้ง 61 เรื่องนั้น จำแนกเป็นวิทยานิพนธ์หรือปริญาานิพนธ์ จำนวน 6 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 11.48 สารนิพนธ์ 54 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 88.52 รวมเป็นงานวิจัยทั้งหมด 61 เรื่อง จัดจำแนกตามสถาบันอุดมศึกษาได้ ดังนี้ ม.ศรีนครินทรวิโรฒ

จำนวน 49 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 80.32 ม.เชียงใหม่ จำนวน 6 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 9.84 ม.ศิลปากร จำนวน 2 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 3.28 ม.ขอนแก่น จำนวน 1 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 1.64 มรภ.รำไพพรรณี จำนวน 1 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 1.64 มรภ.เชียงราย จำนวน 1 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 1.64 ม.ธุรกิจบัณฑิตย์ จำนวน 1 เรื่องคิดเป็นร้อยละ 1.64

3. การกำหนดวิธีการสังเคราะห์ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสังเคราะห์งานวิจัย

4. การสร้างเครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบบันทึกสรุปรายละเอียดงานวิจัยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยมีขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ ดังต่อไปนี้

4.1 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลพื้นฐานของการวิจัยเพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดประเด็นสังเคราะห์งานวิจัย

4.2 กำหนดประเด็นที่สอดคล้องกับลักษณะของงานวิจัย โดยแบ่งเป็น 3 ประเด็น คือ

4.2.1 ข้อมูลพื้นฐานของงานวิจัย

4.2.2 วิธีดำเนินการวิจัย

4.2.3 ผลการวิจัย

4.3 สร้างแบบบันทึกสรุปรายละเอียดงานวิจัย

4.4 ทดลองใช้แบบบันทึกสรุปรายละเอียดงานวิจัย บันทึกงานวิจัย 3 เรื่อง เพื่อพิจารณาความสอดคล้องเหมาะสม และความสมบูรณ์ของแบบบันทึก แล้วนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบความถูกต้อง และความครอบคลุมด้านเนื้อหา

4.5 ปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้บันทึกงานวิจัย

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

5.1 สํารวจรายชื่องานวิจัยที่เป็นปริญาานิพนธ์หรือวิทยานิพนธ์ การค้นคว้าแบบอิสระหรือสารนิพนธ์ ด้านการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ จากสถาบันอุดมศึกษาของรัฐหรือในกำกับของรัฐทั้ง 80 แห่ง ตั้งแต่ปี พ.ศ.2545-2555 โดยสำรวจจากบทคัดย่อ และสืบค้นข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์ โดยใช้คำสำคัญในการสืบค้นคือ การสอน การสอนภาษาไทย ชาวต่างชาติ ภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ

5.2 รวบรวมรายชื่องานวิจัย

5.3 ติดต่อขอเยี่ยมชมงานวิจัย ถ่ายเอกสาร หรือพิมพ์จากระบบฐานข้อมูลโครงการเครือข่ายห้องสมุดในประเทศไทย ThaiLIS-Thai Library Integrates System สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

5.4 ศึกษารายละเอียดแล้วบันทึกข้อมูลลงในแบบบันทึกสรุปรายละเอียดงานวิจัย

6. การวิเคราะห์ และการสังเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากแบบบันทึกสรุปรายละเอียดงานวิจัยมาแจกแจงความถี่ตามประเด็น จากนั้นจึงคำนวณค่าสถิติร้อยละของการวิจัยในประเด็นที่ 1 คือ เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์งานวิจัยด้านการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศของหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา จากสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย ในช่วง พ.ศ.2545-2555 ส่วนในประเด็นการสังเคราะห์เนื้อหา และแนวโน้มของงานวิจัยด้านการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ ผู้วิจัยใช้การสังเคราะห์เชิงคุณภาพหรือเชิงคุณลักษณะด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เรียบเรียงสาระสำคัญของข้อค้นพบ แล้วสรุปตามเนื้อหาแต่ละด้าน ดังนี้

6.1 ข้อมูลพื้นฐานของงานวิจัย ได้แก่ ชื่อผู้วิจัย ชื่องานวิจัย สถาบัน ปีที่พิมพ์ วัตถุประสงค์ของงานวิจัย ลักษณะของงานวิจัย

6.2 วิธีดำเนินการวิจัย ได้แก่ กลุ่มที่ศึกษา ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

6.3 ผลการวิจัย

6.3.1 ผลการวิจัยด้านการสร้าง การพัฒนาหลักสูตร สื่อการเรียนการสอน การหาประสิทธิภาพ และหาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

6.3.2 ผลการวิจัยด้านการศึกษาความต้องการ ทักษะคติ และความพึงพอใจ

6.3.3 ผลการศึกษาด้านสภาพ และปัญหาในการเรียนการสอนภาษาไทย ในฐานะภาษาต่างประเทศ

6.3.4 ผลการศึกษาด้านพฤติกรรมของผู้สอน และผู้เรียนภาษาไทยในฐานะ ภาษาต่างประเทศ

6.3.5 ผลการศึกษาด้านสภาพ และปัญหาในการจัดการเรียนการสอนภาษาไทย ในฐานะภาษาต่างประเทศ

6.3.6 ผลการศึกษาด้านการวิเคราะห์สารเพื่อการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาสถานภาพงานวิจัยด้านการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศของหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา จากสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย

ผลการศึกษาสถานภาพงานวิจัยด้านการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศของหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา จากสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย พบว่า สถาบันอุดมศึกษา 80 แห่ง ที่เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ 15 แห่ง และสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ 65 แห่ง มีงานวิจัยซึ่งอาจเป็นสารนิพนธ์หรือปริญญานพนธ์ในหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา สาขาการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศหรือสาขาที่เกี่ยวข้อง เผยแพร่ตั้งแต่ พ.ศ.2545-2555 นับเป็นช่วงระยะเวลาของข้อมูลที่ทำการศึกษารวม 10 ปี จำนวนรวมทั้งสิ้น 61 เรื่อง ผู้วิจัยใช้วิธีการแจกแจงความถี่ หาค่าสถิติร้อยละ และนำเสนอข้อมูล พบว่า มีงานวิจัยมากที่สุดในปีการศึกษา 2554 จำนวน 19 เรื่อง (ร้อยละ 32.76) รองลงมาคือ ปีการศึกษา 2553 จำนวน 12 เรื่อง (ร้อยละ 20.69) ปีการศึกษา 2555 จำนวน 9 เรื่อง (ร้อยละ 14.75) ตามลำดับ ส่วนในปี 2547 ไม่ปรากฏงานวิจัย เมื่อพิจารณาลักษณะของงานวิจัย พบว่าส่วนใหญ่เป็นการค้นคว้าแบบอิสระหรือสารนิพนธ์ จำนวน 54 เรื่อง (ร้อยละ 88.52) และเป็นวิทยานิพนธ์จำนวน 7 เรื่อง (ร้อยละ 11.48)

เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของวัตถุประสงค์ของงานวิจัย พบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์เพื่อหาประสิทธิภาพจำนวน 14 วัตถุประสงค์ (ร้อยละ 15.73) รองลงมาคือ วัตถุประสงค์เพื่อ สร้างแบบเรียนจำนวน 13 วัตถุประสงค์ (ร้อยละ 14.61) วัตถุประสงค์เพื่อสร้างแบบฝึก 9 วัตถุประสงค์ (ร้อยละ 10.11) ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม หากจำแนกตามคำสำคัญ พบว่างานวิจัยส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้าง จำนวน 37 วัตถุประสงค์ (ร้อยละ 41.57) รองลงมาคือ วัตถุประสงค์เพื่อศึกษา จำนวน 24 วัตถุประสงค์ (ร้อยละ 26.97) วัตถุประสงค์เพื่อหาประสิทธิภาพ 14 วัตถุประสงค์ (ร้อยละ 15.73) ตามลำดับ

กลุ่มประชากร พบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่ศึกษากลุ่มชาวต่างชาติทั่วไป 21 เรื่อง (ร้อยละ 42) ศึกษากลุ่มอุดมศึกษา 9 เรื่อง (ร้อยละ 18) และศึกษากลุ่มประถมศึกษาตอนต้น กับกลุ่มผู้สอนเท่ากัน 6 เรื่อง (ร้อยละ 12) ตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบว่า มีงานวิจัยที่ระบุชาวต่างชาติ เฉพาะเจาะจง ได้แก่ ชาวจีน 5 เรื่อง ชาวเวียดนาม 4 เรื่อง ชาวพม่า 3 เรื่อง ชาวญี่ปุ่น 2 เรื่อง และชาวเกาหลี 1 เรื่อง

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยส่วนใหญ่คือ แบบทดสอบจำนวน 29 ชุด (ร้อยละ 28.16) รองลงมาคือ แบบสอบถามจำนวน 12 ชุด (ร้อยละ 11.65) และแบบฝึกจำนวน 12 ชุด (ร้อยละ 11.65) ตามลำดับ

ตอนที่ 2 สังเคราะห์เนื้อหา และแนวโน้มของงานวิจัยด้านการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ

ผลการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ จำนวน 61 เรื่อง ตั้งแต่ปี พ.ศ.2545-2555 พบว่า งานวิจัยมีผลการศึกษำแนกตามเนื้อหาของงานวิจัยได้ดังนี้

เนื้อหาของงานวิจัยส่วนใหญ่เป็นการสร้าง การพัฒนาหลักสูตร สื่อการเรียนการสอน การหาประสิทธิภาพ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 48 เรื่อง (ร้อยละ 78.69) รองลงมา คือการศึกษาความต้องการ ทศนคติ และความพึงพอใจ จำนวน 5 เรื่อง (ร้อยละ 8.20) และ การศึกษาสภาพ และปัญหาในการเรียนการสอนภาษาไทยให้ชาวต่างชาติจำนวน 4 เรื่อง (ร้อยละ 6.56) ตามลำดับ

ผลการสังเคราะห์เชิงคุณภาพ จำแนกตามเนื้อหาของงานวิจัย 6 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการสร้าง การพัฒนาหลักสูตร สื่อการเรียนการสอน การหาประสิทธิภาพ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สามารถสรุปเนื้อหาการวิจัยได้ 12 ประเด็น โดยมีเนื้อหามากที่สุด 3 อันดับแรก คือ แบบเรียน (13 เรื่อง) แบบฝึก (9 เรื่อง) ชุดการเรียนการสอน (8 เรื่อง)
2. ด้านการศึกษาความต้องการ ทศนคติ และความพึงพอใจ สามารถสรุปเนื้อหาการวิจัยได้ 5 ประเด็น ได้แก่ ทศนคติ และความพึงพอใจ ความต้องการ และแรงจูงใจ ความต้องการการเรียนรู้ เจตคติ และความต้องการ ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกสถาบันสอนภาษาไทย
3. ด้านการศึกษาสภาพ และปัญหาในการเรียนการสอนภาษาไทยให้ชาวต่างชาติ พบ 4 ประเด็น ได้แก่ ลักษณะข้อบกพร่องในการเขียนภาษาไทย ปัญหาการออกเสียงพยัญชนะ และสระภาษาไทย ปัญหาการเขียนคำผิดอักษรวิธีด้านพยัญชนะ สระ ตัวสะกด วรรณยุกต์ และการันต์ และปัญหาการจำแนกเสียง และการออกเสียงพยัญชนะนาสิกท้ายพยางค์ในภาษาไทยของผู้เรียนชาวญี่ปุ่นในแง่อิทธิพลเสียงที่ตามมา
4. ด้านการศึกษาพฤติกรรมของผู้สอน และผู้เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ พบ 2 ประเด็น คือ ลักษณะการเรียนรู้ภาษา และกลวิธีการเรียนรู้ภาษาของชาวต่างประเทศที่เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ

5. ด้านการศึกษาสภาพ และปัญหาในการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาภาษาไทย พบ 1 ประเด็น คือ สภาพปัญหา และแนวทางในการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยสำหรับนักเรียนชาวต่างประเทศด้านเนื้อหาวิชาภาษาไทยของโรงเรียน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านความต้องการของนักเรียนในการเรียนวิชาภาษาไทย ด้านความสามารถในการใช้ภาษาไทยของผู้เรียนในทักษะต่างๆ

6. ด้านการวิเคราะห์สารเพื่อการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย พบ 1 ประเด็น คือ การวิเคราะห์หนังสือโดยมุ่งวิเคราะห์ด้านเนื้อหาในเรื่องของเสียง คำ ประโยค และกลวิธีการนำเสนอ

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การนำผลการวิจัยจากงานวิจัยที่ศึกษาในประเด็นเกี่ยวข้องกับการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย ทำให้ได้ข้อมูลจากการจัดการความรู้ด้านงานวิจัยในระดับบัณฑิตศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาต่างๆ ที่มีหลักสูตรการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศรวมถึงสาขาที่เกี่ยวข้อง ซึ่งพบว่าในรอบ 10 ปี นับตั้งแต่ พ.ศ.2545-2555 จำนวนงานวิจัยมีแนวโน้มลดลง การที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒเป็นสถาบันอุดมศึกษามีผลงานวิจัยมากที่สุดน่าจะเป็นผลมาจากการเปิดหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต และศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศโดยตรงจึงมีงานวิจัยในสาขาอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้งานวิจัยในลักษณะการค้นคว้าแบบอิสระหรือสารนิพนธ์ คิดเป็นร้อยละ 88.52 มากกว่าวิทยานิพนธ์หรือปริญญาานิพนธ์

วัตถุประสงค์ของงานวิจัยมุ่งไปที่การหาประสิทธิภาพและการสร้างแบบเรียนแบบฝึกเป็นสำคัญ มีวัตถุประสงค์ที่พบน้อย เช่น ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อชาวต่างประเทศในการเลือกสถาบันสอนภาษาไทย ศึกษาลักษณะการเรียนรู้ และกลวิธีการเรียนรู้ ศึกษาพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน ความเข้าใจภาษา และวัฒนธรรมไทย การเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการคัดเลือกนักศึกษาก่อนเป็นต้น แต่ก้ทำให้งานมีความหลากหลาย และสอดคล้องกับความต้องการข้อมูลด้านต่างๆ เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอน และผู้เรียน นอกจากนี้ยังปรากฏงานในลักษณะนำเทคโนโลยีมาใช้ เช่น การสร้างบทเรียนออนไลน์ แบบฝึกอิเล็กทรอนิกส์ คอมพิวเตอร์มัลติมีเดีย สื่อประสม เป็นต้น เมื่อพิจารณาในภาพรวม คำสำคัญของงานวิจัยทั้งหมดในช่วงระยะ พ.ศ.2455-2555 จึงมุ่ง “สร้าง” หรือ “ผลิต” สื่อการเรียนการสอน การหาวิธีการที่จะช่วยให้การเรียนการสอนมีความหลากหลาย สอดคล้องกับบริบทของยุคสมัย และความสนใจของผู้เรียนยิ่งขึ้น

งานวิจัยส่วนใหญ่ศึกษาในบริบทที่เป็นชาวต่างชาติโดยทั่วไปซึ่งมีตั้งแต่วัยเด็กจนถึงผู้ใหญ่ที่เดินทางมาทำงาน ท่องเที่ยว หรือพำนักในประเทศไทยแล้วศึกษา หรือเรียนรู้ภาษาไทยจากเจ้าของภาษาในสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรมของประเทศไทย อาจจะมีวัฒนธรรมท้องถิ่นแทรกอยู่บ้างในส่วนที่เป็นการเรียนรู้ภาษา และวัฒนธรรมหรือภาษาไทยเพื่อสื่อสารในบริบทที่มีความหลากหลาย อย่างไรก็ตามมีงานวิจัยจำนวนหนึ่งที่ระบุประเด็นเฉพาะเจาะจงว่ากลุ่มตัวอย่างเป็นชาวเวียดนาม ชาวพม่า ชาวญี่ปุ่น และเกาหลี ซึ่งทำให้แนวทางการวิเคราะห์มีความเชื่อมโยงกับอิทธิพลของภาษาแม่ การศึกษาในเชิงเปรียบเทียบ พฤติกรรมหรือคุณลักษณะของชาตินั้นๆ ที่ส่งผลต่อลีลาการเรียนรู้ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

เนื้อหาของงานวิจัยในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ.2545-2555) มุ่งไปที่การศึกษาในด้านหลักสูตร สื่อการเรียนการสอน แนวคิดหรือวิธีการสอนที่ทำให้เกิดประสิทธิภาพ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน อาจเป็นไปได้ว่าในระยะเริ่มต้นของการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ สิ่งเหล่านั้นเป็นปัจจัยพื้นฐานอันสำคัญที่ช่วยให้ผู้สอนมีเครื่องมือ และวิธีการที่จะนำไปใช้ได้จริง และเกิดประโยชน์เป็นรูปธรรม ในระยะหลังตั้งแต่ พ.ศ.2549-2555 จึงเริ่มมีงานวิจัยในลักษณะศึกษาความต้องการ ทักษะ และความพึงพอใจ ผลการวิจัยในงานกลุ่มนี้จึงเป็นข้อมูลที่น่าไปสู่การพัฒนาหลักสูตร ผู้สอน วิธีสอน และสื่อการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะ มีความรู้ และความพึงพอใจในบรรยากาศการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอนจึงเน้นให้ตอบโจทย์ของผู้เรียนซึ่งมีลักษณะเฉพาะ และมีความต้องการที่หลากหลายยิ่งขึ้น เช่น ครูชาวต่างชาติ ในจังหวัดภูเก็ต ผู้เรียนภาษาไทยชาวญี่ปุ่น นักศึกษาจีน ครูในโรงเรียนนานาชาติในเขตกรุงเทพมหานคร รวมไปถึงการศึกษาปัจจัยในการเลือกสถาบันการสอนภาษาไทยซึ่งทำให้สถาบันต่างๆ ต้องคำนึงถึงการสร้างแบรนด์ให้น่าเชื่อถือ และน่าสนใจ ยุคที่การสอนภาษาไทยให้ชาวต่างชาติเป็นธุรกิจซึ่งไม่จำกัดอยู่แค่ในสถานศึกษา ผู้ประกอบการจึงควรใส่ใจในเรื่องคุณภาพควบคู่ไปกับความพึงพอใจของผู้เรียนเป็นสำคัญ

งานวิจัยประเภทที่มุ่งเน้นด้านการพัฒนาเกณฑ์การคัดเลือก การวัดระดับความรู้ ความสามารถ การทดสอบ วัดผลประเมินผลผู้เรียน ยังไม่ค่อยปรากฏอย่างชัดเจนนักในช่วงระยะเวลาที่ศึกษา ซึ่งหากสถาบันอุดมศึกษา หลักสูตรที่เกี่ยวข้อง มีงานวิจัยในลักษณะดังกล่าวเพิ่มขึ้น ย่อมจะทำให้ทิศทางหรือแนวโน้มของการศึกษาวิจัยด้านการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศของสถาบันอุดมศึกษาไทยมีความก้าวหน้าไปโดยลำดับ โดยยุคแรกๆ เริ่มต้นจากการมุ่งสร้างหรือการผลิตเพื่อแก้ปัญหาความ ขาดแคลน สู่การพัฒนาเพื่อประสิทธิผล และความพึงพอใจของผู้เรียน และก้าวต่อไปในเรื่องของการสร้างมาตรฐานหรือแนวปฏิบัติที่ดีไม่ว่าจะเป็นการคัดเลือก ผู้สอน การเลือก และจำแนกผู้เรียน การวัดผลประเมินผล วิธีการสอน และสื่อการเรียนการสอน

นับจากปี พ.ศ.2555 สถาบันอุดมศึกษาเกือบทุกแห่งมีการปรับปรุงหลักสูตรหรือสร้างหลักสูตรใหม่ให้สอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา (สกอ.) เกณฑ์มาตรฐานของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (กพร.) สำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา (Thai Qualifications Framework for Higher Education) สถาบันอุดมศึกษาต่างๆ ย่อมต้องมี

การพัฒนาคุณภาพโดยเฉพาะกระบวนการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของประเทศไทย จึงเป็นเรื่องที่นักศึกษาวิจัยต่อไปว่า แนวโน้มของงานวิจัยด้านการสอนภาษาไทย ในฐานะภาษาต่างประเทศ นับจาก พ.ศ.2555 เป็นต้นมา มีการเปลี่ยนแปลงหรือมีลักษณะสำคัญอย่างไรตามบริบทของสถาบันอุดมศึกษา และหลักสูตรที่ต้องมีการพัฒนา และปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

บรรณานุกรม

- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2554). “ภาษาไทยในประชาคมโลก” ใน โครงการภาษาไทยเข้มแข็ง (บก.3) เอกสารหลัง การสัมมนานานาชาติการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ 4-5 มิถุนายน ณ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศรีวิไล พลมณี. (2545). พื้นฐานการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ. กรุงเทพฯ : ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.